

SÜLI ATTILA

DERCSÉNYI LÁSZLÓ VISSZAEMLEKEZÉSE A SZABADSÁGHARC VÉGNAPJAIÓRÓL ÉS A KÉNYSZERSOROZÁSÁRÓL

Bevezetés¹

Dercsényi László volt huszár kapitány naplója eddig kéziratban lappangott, noha a kútforrás nagy forrásértékkel bír.

A szerző a 15. (Mátyás) huszárezred kapitánya volt. Az alakulat kolozsvári osztályának szervezését 1848 júliusában kezdték meg Mikes Kelemen és Bethlen Gergely grófok. Augusztus végétől Berzenczey László kormánybiztos a Kossuth Lajos pénzügyminisztertől nyert felhatalmazás alapján a Székelyföldön újabb négy osztály szervezését kezdte meg, amelyből azonban csak három alakult meg. Így az alakulat a huszárezredek közül egyedülként nem négy, hanem öt osztályból, vagyis tíz századból állt. Nevük a Kossuth lovagokról Hunyadi-, majd Mátyás-huszárookra változott. Az alakulat kolozsvári osztálya 1848 november közepétől a Partiumba szorult és az erdélyi magyar hadtest állományához tartozott. A székelyföldi Mátyás-huszárok pedig Háromszékre vonultak vissza, ahol derekasán kivették részüket a törvényhatóság önvédelmi harcából. A kolozsvári osztály a december közepétől, Bem József vezérőrnagy irányításával kezdődő magyar ellentámadás első jelentősebb összecsapásában, a december 20-án vívott zsibói ütközetben kitüntette magát. Időközben Észak-Erdélyben újabb két századot szerveztek (2. osztály), ennek parancsnoka Pálffy Domokos őrnagy lett. A Mátyás huszárok végig harcolták Észak-Erdély és a Székelyföld felszabadítását, jelen voltak Nagyszeben 1849. január 21-i sikertelen ostrománál, ahol parancsnokuk, Mikes ezredes hősi halált halt. Január végétől tovább folyt az ezred szervezése, a Székelyföldön Gál Sándor ezredes irányítása alatt újabb négy századot állítottak fel. Ezen két osztály részt vett Dél-Erdély visszafoglalásában, 1849 márciusában. Az utóbbiak közül egy osztályt Bem áprilisban a Temesköz felszabadítására magával vitt, ezen két század már nem tért vissza Erdélybe, hanem a délvidéki IV. hadtest alárendeltségébe került és a szabadságharc bukásáig itt tevékenykedett.

1 Jelen forrásközlés az Innovációs és Technológiai Minisztérium Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával és az NKFI Hivatal által kibocsátott Támogatási Okirat alapján (száma: FK 137816), valamint a Károli Gáspár Református Egyetem támogatása révén valósult meg.

Többek között a július 14-én vívott kishegyesi ütközetben is jelen voltak. Ez alatt Erdélyben felállították az ötödik osztályt is, bár az utóbbi felszerelése már komoly nehézségekbe ütközött. A Mátyás huszárok az 1849 nyarán vívott erdélyi és délvidéki ütközetekben szinte mindenhol jelen voltak. Legnagyobb részük felmorzsolódott az orosz–osztrák csapatokkal vívott harcokban, a maradványaik Dévánál (augusztus 18.) és Zsibónál (augusztus 25.) tették le a fegyvert.²

A visszaemlékező személye

Dercsényi Kálmán Dercsényi Ferenc fölbirtokos, Bereg megyei táblabíró és Szemere Klára fia, Dercsényi István honvéd százados és Dercsényi Kálmán honvéd főhadnagy testvére volt.

A Bereg megyei Dercenen született, 1822. július 16-án. Jogot végzett, majd a selmecbányai bányász akadémián tanult (1840–1843.) 1847-től fogalmazó volt a Magyar Udvari Kancelláriánál Bécsben. Kétszer házasodott, feleségei Sztójka Júlia és Nagy Etelka voltak.

1848. április 29-től fogalmazó volt a magyar pénzügyminisztériumban. Augusztus 27-én Kolozsváron beállt az ott alakuló Kossuth, illetve 15. (Mátyás) huszárezredhez. Szeptembertől tizedesként részt vett a román felkelők, majd a császári–királyi csapatok elleni harcokban. Bem tábornok erdélyi hadjárata során hadnagy lett (1849. január 24.). Április 1-től főhadnagy, majd másodkapitány a Bánságban állomásozó, Erdélyből ide vezényelt hadosztálynál. Május elsején kiűntették a katonai érdemjel 3. osztályával. Május 22-én Versecen lovasbalesetet szenvedett, a lábát eltörte. Felgyógyulása után bevonult új alakulatához, a 18. (Attila) huszárezred Nagykikindán állomásozó századához (augusztus 13.). Déván kapitulált augusztus 18-án.

1849 szeptemberében besorozták a 37. sorgyalogezredhez, 1852. február 15-én váltságdíj ellenében elbocsátották. Később birtokán gazdálkodott. 1871-től törvényszéki bíró, majd 1893-tól Bereg megye főlevéltárnoka volt, királyi tanácsosi címet kapott. A Bereg megyei Honvédegylet tagja, majd 1889-től elnöke volt. Beregszászon hunyt el, 1899. április 20-án a családi kriptában, Dercenben temették el.³

2 *Kedves Gyula: A szabadságharc huszárai.* Bp., 1992. 60. p.; *Süli Attila: A 15. (Mátyás) huszárezred története.* Bp., 2019. 19–178. p.

3 *Bona Gábor: Századosok az 1848/49. évi szabadságharcban.* Bp., 2008–2009. I–II. I. 276–277. p.; A továbbiakban Bona Gábor műveit a második említéstől már csak a szerző és az adott

A forrásközlésről

Dercsényi László naplójára Hermann Róbert hívta fel a figyelmemet, amely Dobák Géza gyűjtő tulajdonát képezi, aki hozzájárult annak közléséhez.

Dercsényi Lászlónak létezik egy naplószerű visszaemlékezése is a szabadságharc alatti tevékenységéről, amelyre szintén Hermann Róbert hívta fel a figyelmemet. Ez ugyanígy Dobák Géza gyűjtő tulajdonát képezi, ezen kézirat a *Hadtörténelmi Közlemények* 2022. évfolyamának 4-ik számában jelenik meg — gondozásomban. Emellett Dobák Gézának birtokában van még a szerző testvérének, Dercsényi Kálmán visszaemlékezése, amely 1896-ban önálló kötetben, majd 1907-ben az „*Adalékok Zemplén vármegye történetéhez*” című folyóirat hasábjain folytatásokban kétszer megjelent, bár ezen kiadás nem teljes, mivel a fennmaradt kézirat jóval bővebb, illetve a naplót átszerkesztették.⁴

Dercsényi László 1848–49-es visszaemlékezésének létezik egy vázlati és egy tisztázati példánya. Mivel az előbbi teljes, ezt vettem a jelen kiadás alapjául, az esetleges hiányok pótlását pedig a tisztázati példány, illetve Kálmán műve⁵ alapján végeztem el.

Dercsényi László az 1848–49-ről szóló memoár szövegét 1851-ben öntötte végleges formába. Ez az 1848. augusztus 28-i bejegyzésből is kiderült („Ez jutván most néha eszembe (1851), elmondhatom...”), amelynek alapjául azonban 1848–49-ben vezetett rövid feljegyzései szolgálhattak. De az 1849. február 8-i bejegyzésben is van visszautalás az aradi ütközetre, mint amelynek ágyúörgését messziről hallhatták azon a napon.⁶

A visszatekintés alapjául szolgáló naplók ismereteink szerint nem maradtak fenn. A jelen forrásközlésben sajtó alá rendezett írás ezen visszatekintés folytatása, ezen felül értékes kortörténeti dokumentum, noha kevésbé hadtörténeti vonatkozású. Feltűnő, hogy a szerző sokszor hevenyészett mondatokat alkotott, ami talán annak köszönhető, hogy ezeket vagy az erőltetett menet alatt, vagy pihenők folyamán írta.

A most közlésre kerülő kézirat szövegét Dercsényi László szintén 1851-ben öntötte végleges formába.

mű megjelenésének évével jelzem.

4 *Dercsényi Kálmán*: Bem tábornok 1848/49. évi téli hadjárata. In: *Adalékok Zemplén vármegye történetéhez*. 13. évf. (1907) Szerk.: Dongó Gyárfás Géza. 38–58., 139–152., 257–309. p.

5 *Dercsényi*, é. n.

6 Hermann Róbert szíves közlése.

A honvédtisztek életrajzi adatait Bona Gábor műveiből vettem át.⁷ A forrást az eltérő alakok megtartásával rendeztem sajtó alá.

Végezetül itt szeretnék köszönetet mondani Hermann Róbertnek, Lázár Baláznak, Dobák Gézának és a forrásközlés elkészítéséhez nyújtott segítségért.

Forrásközlés

Naplóm. [1]849.

D.L.

L Tavassi⁸

L Benedikti⁹

L Rác M¹⁰

L Fornszek¹¹

L Fromberg B.¹²

Demény

Mitz

Augusztus hó. 1849.

9. napján volt a nevezetes temesvári ütközetünk, melybe sebesült bal lábam fájdalma dacára részt vettem. Ültem Lengyel nevezetű lovamon, álltam seregünk jobbszárnyán, Jasics¹³ őrnagy vezérlete alatt. Dolgunk nem volt egyéb, mint nézni a mi közép- és balszárnyon lévő seregünk erős ágyútüzelését. Este fele, 5 felő-

7 Bona Gábor: Hadnagyok és főhadnagyok az 1848–49. évi szabadságharcban. Bp., 1998–1999. I–III. és Bona Gábor: Századosok az 1848/49. évi szabadságharcban. Bp., 2008–2009; Bona Gábor: Tábornokok és törzstisztek az 1848–49. évi szabadságharcban. Bp., 2000.

8 Tavasi Lajos (1814–1877) honvéd százados. (Bona, 2009. II. 445. p.)

9 Benedikty Albert (1824–1878) a 15. (Mátyás) huszárezred alszázadosa. (Bona, 2008. I. 161. p.)

10 Rác Miklós (1830–1902) a 15. (Mátyás) huszárezred főhadnagya. (Bona, 1999. III. 7–8. p.)

11 Fornszek Adolf (1823–1850) honvéd őrnagy. (Bona, 2000. 334. p.)

12 Fromberg Róbert (1819–?) honvéd százados. (Bona, 2008. I. 367–368. p.)

13 Jaszich Pál (1822–?) honvéd őrnagy. (Bona, 2000. 406–407. p.)

li keresztűz és rakéták miatt hirtelen hátráltunk egész a Vadászliget¹⁴ alá, seregünk 2 fertály¹⁵ óra múlva általánosán hátrált. A Hunyadi osztállyal,¹⁶ melytől ma elválunk válva, találkozáunk. Seregünknek a Vadászligeten való által vonulása okozta úgyszólván annak bomlását, mert ott senki se tudván az utat, mindenki arra vonult, amerre tetszett, gondolkodni idő nem volt, mert elleneink nem voltak messze. Én 8 osztálybeli pajtásimmal (Eröss,¹⁷ Incze Manó,¹⁸ Zeyk, Jakab,¹⁹ Benedikty, Rác Miklós, Makray Kálmán²⁰) egész éjjel menve

10. reggeli 3 óra tájba egy faluba megálltunk, lovainkat megetettük. Aludtunk és úgy aztán Rékás felé mentünk. Rékáson meglátogattam Márkus Ágoston anyját, öccse Károly volt otthon. Még aznap este Lugosra értünk.

11. Osztályunkat rendbe szedtük, egy se hibázott.

12. Táborunk rendbe szedődött. Meglátogattam Batoriékat, régi házigazdát. Természetes[en,] az egész nagyon levert állapotban volt, mert Erdélyből is rossz híreket kaptunk.

13. Ebédre voltunk Bornhetzernél, ki oly szíves volt bennünket elhíjni. Balogh János is ott volt.

14. Kimentünk Kosztil fele, délbe elindultunk Facsét fele, este odaértünk, ott volt Vécsey tábora²¹ és minden a legnagyobb rendetlenségbe.

15. Elindultunk Dobra fele. Seregünk nagyobb része Soborsin fele ment Vécsey tábornokunk alatt, magát megadandó. Fülhegyen hallottuk, hogy Görgey megadta magát. Dobrán találtuk Mayer,²² Rác Antal,²³ Toroczky²⁴ és még néhány pajtásainkat, ki[k] elbeszélték, hogyan állnak dolgaink Erdélyben.

14 Újszentes (1910-ig Vadászerdő, románul: Dumbrăvița, 1924-ig Sântești, németül: Neussentesch) falu Romániában, Temes megyében.

15 Negyedóra.

16 13. (Hunyadi) huszárezred.

17 Eröss István (1822–1900) a 15. (Mátyás) huszárezred kapitánya. (Bona, 2008. I. 322–323.p.)

18 Incze Manó (1824–1873) a 15. (Mátyás) huszárezred kapitánya. (Bona, 2008. I. 485. p.)

19 Jakab Elek (1820–1897) a 15. (Mátyás) huszárezred kapitánya. (Bona, 2008. I. 490. p.)

20 Makray Kálmán a 15. (Mátyás) huszárezred főhadnagya. (Bona, 1998. II. 435. p.)

21 Vécsey Károly gróf (1803–1849) vezérőrnagy az V. hadtest maradványaival állomásozott Facséten. (Bona, 2000. 190–191. p.)

22 Mayer Adolf (1821–?) a 15. (Mátyás) huszárezred kapitánya. (Bona, 2009. II. 78. p.)

23 Az ő személyét nem sikerült azonosítani.

24 Feltehetőleg Thoroczky Pál gróf (1830–?) a 15. (Mátyás) huszárezred hadnagya. (Bona, 1999. III. 338. p.)

16. Bem²⁵ altábornagyunk rendbe szedé seregeink maradvékát, Guyon²⁶ tábornok lelkesítette az embereket és tudatá velünk, hogy a Vulkánon keresztül Oláh-honba akarunk menni.

17. Délután Lesnyekre mentünk, itt volt egy kis része a volt erdélyi seregünknek, mindössze lehattünk 5-6000. Este jött egy muszka parlamentér Dáváról, fel-szólítani, hogy adjuk meg magunkat.

18. Éjjel a gyalogság Dávára ment, reggel mi is ott voltunk és a város piskii oldalán táborba szálltunk. Szembe velünk alig 800 lépésnyire volt a muszka tábor. Esti 6 óráig fegyverszünet.

Szeredaiéknál voltam és érdemjeleket Rózánál²⁷ hagytam. Ott ebédeltam, ez volt szabadságom utolsó napja, mert 2 órakor Bem, Guyon elhagyva bennünket, készültünk, hogy feladjuk magunkat. Beke²⁸ elment parlamentírozni. Este 6 óra tájban visszajött egy muszka ezredessel, ki fegyvereinket általveendi. Nekünk tiszteknek meghagyták kardunkat, a szürke dzsidások befogtak és így vittek egész a nekünk híres Piski hídig, hova 12-1 óra tájban éjjel elérkeztünk és ott aludtunk.

19. Pénzem csak egy magyar tízesem volt. Jóska legényem, kinek egy ezüst húszasa volt, megvendégelt, vett pálinkát és kenyeret. Itt láttam legelőbb muszka gyalogságot tömegbe. Még aznap Szászvároson túl táborba szállítottak kozák kísérőink. Komor nevű lovam eladtam 5 aranyért és 2 ft ezüstért.

20. Mentünk Szászsebesre.

21. Zerdahelyre,²⁹ hol 10 húszast kaptunk b[áró] Lüders³⁰ tábornoktól.

22. Szebenbe³¹ értünk. Rác Antallal egy színbe háltam, eső esett.

23. Beeresztettek a városba, meglátogattam Desani Jenit,³² ki azt hallá rólam, hogy elestem. Ugyanaznap bezártak a nagy laktanyába, neveinket felírták.

24. E naptól kezdve egész szeptember hó 17-ig bevoltunk zárva a laktanyába és a Nap című vendéglőbe. Lengyel lovamat eladtam 50 húszasért egy muszka tisztnek, a harmadikat Jóska legényemnek adtam, hogy árával hazamehessen.

25 Bem József (1794–1850) altábornagy. (Bona, 2000. 145–147. p.)

26 Guyon Richárd (1813–1856) vezérőrnagy. (Bona, 2000. 163–164. p.)

27 Szereday Gyula Hunyad megyei szolgabíró pénztárnok nővére.

28 Ifj. Beke József (1812–1896) honvéd ezredes. (Bona, 2000. 234–235. p.)

29 Szerdahely (románul: Miercurea Sibiului, korábban Mercurea, németül: Reussmarkt, szászul Reismuert) város Romániában, Szeben megyében.

30 Alekszandr Nyikolajevics von Lüders (1790–1874) gróf, orosz gyalogsági tábornok.

31 Nagyszeben (románul: Sibiu, németül: Hermannstadt, latinul: Cibinium) municípium Romániában, Erdélyben.

32 Az ő személyét nem sikerült azonosítani.

A muszka tisztek igen jók voltak erántunk. 4 napot kivéve minden nap kijáram a városba és az estét többnyire Jeninél töltöttem megelégedve. Konrádnénál, Knopflernél³³ is voltam. Tadis³⁴ megérkezett.

Szeptember 8–10-én megvizsgáltak és feleskettek osztrák katonának. Utaztunk Olaszhon fele.

17. Rendbe állítva elindítottak Zerdahely fele és az estét Szelistyén töltöttük egy kövér, gazdag, de jószívű oláhnál. Benedikti, Rác Miklós együtt voltunk. Megyünk vagy 900, köztök 233 volt, m[int] tiszt. Elfáradtam a gyaloglásba.

18. Délfele találkoztam újvárosi³⁵ lovászmesterünkkel, kit anyám utánam küldött. Levelet kaptam anyámtól, ötet küldtem Sezenbe, 20 ft kaptam. Az estét Rehón töltöttük.

19. Alkenyéren. 20-án beértünk Szászvárosra, ott bezártak egy kolostorba, de a városba kimehettünk. Albert³⁶ elvitt nénjéhez, megösmekedtem Benedikti Lacial. Holnap szünnap van.

Eperjesnél³⁷ korhelykedtünk. (este jó kedvem volt)

21. Dévára értünk. Alig, hogy kimehé... szinte nem lehetett.³⁸ Rózától elveték érdemjeleimet. Elbúcsúztam tőle.

22.

23. Tyejben³⁹

24. Kossován.⁴⁰

25. Facséten háltunk.

Seymann⁴¹ nevű kapitányunk igen jó vala erántunk, azért még aznap elindultunk előre Lugosra és ott megszálltunk a 3 Rózsánál.

26. 27. és 28-án meglátogattuk ösmerőseinket, jól mulattunk, Bátoriék igen szívesek voltak, meghívtak 28-ára ebédre.

33 Ezeket a személyeket nem sikerült azonosítani.

34 Olvasata bizonytalan.

35 Balmazújváros.

36 Benedikty Albert.

37 Maroseperjes, 1910-ig Kelmák (románul: Chelmac) falu és mellette várrom Romániában, a Bánátban, Arad megyében.

38 Eredetiben is így.

39 Tyej, Hunyad megye, ma Teiu, Románia.

40 Kossó, ma Coșava a Bánságban, Temes megyében, Románia..

41 Hermann Seymann százados. Militär Almanach und Schematismus 1791–1914. Militärschematismus des österreichischen Kaiserthums. Wien, 1848. 112. p.

28. Megérkezett a transport és mi jelentettük magunkat. Ezen nap öszveszidott engemet Darynait,⁴² March⁴³. Petit⁴⁴ és Blasiust a 22-ik vadászászlóalj őrnagya.

29. Szűnnap volt. Egész Lugos kinn volt táborunkban. Piaczevics⁴⁵ nő szíves volt vagy 12-nek 2-er reggelit, ebédet, vacsorát, bort küldeni.

30. Elindultunk rettentő felfigyázat alatt Oravica fele. Furlogon megháltunk. Kiálltam a faluba, felültem egy szekére.

Octob[er]. 1. Kölnigen háltunk. Vetsteinnel találkoztam.

2. Gornjik volt az állomás.

3. Oravicára értünk. Vetstein, Corzán, Bojtner, Merzis⁴⁶ meglátogattak, megvendégeltek ételneművel. Corzán 5 ft adott. Bojtner csizmát és kevés ezüstpénzt.

4. Fehértemplomba értünk. Itt mulattunk 3 napot.

5. Az ezred tisztjei nagyon kitűnő szívességgel voltak erántunk.

6. Magyar muzsikáltattak s.a.t.⁴⁷ Meglátogattak a Napnál s.a.t

7. Elindultunk Basiaschra.⁴⁸ Ott a hajón voltunk szállva.

8. A hajóskapitány szívességéből 22-en bejutottunk a gőzhajóra magára. Tavassi, Bornemissza, Eichelburg,⁴⁹ Fromberg-Fornszek, Benedikti, Rác M[iklós], s.a.t.

9. Elindultunk Belgrád fele. Nagy szél volt.

10. Utaztunk. A hajón kártyáztunk Szendrő vára mellett elmentünk, a szerb határvidék sok helyütt kellemetes benyomást tesz az emberbe.

11. Értünk reggel Zimonyba, Belgrád mellett elmentünk. Zimonyba bementünk a városba, ott ebédeltünk egy vendéglőbe, hol is egy Pesti fiúval ebédeltünk.

12. Ott mulattunk.

13. Elindultunk Sziszek fele. Belgrád másik oldalát is láttuk.

42 Olvasata bizonytalan.

43 Feltehetőleg Márk Adolf *Bona*, 2009. II.

44 Feltehetőleg Petit János (1830–?) honvéd százados. (*Bona*, 2009. II. 202. p.)

45 Az ő személyét nem sikerült azonosítani.

46 Olvasata bizonytalan.

47 [és a többi].

48 Bazias (németül Basiasch, magyarul Bázias, szerbül Bazjam, horvátul Bazjaš) falu Krassó-Szörény megyében, a Bánáti kerületben, Románia délnyugati részén. Bazias Socol községhez tartozik.

49 Feltehetőleg Eichelburg Károly báró, honvéd százados. (*Bona*, 2008. II. 312. p.)

14. Értünk Mitrovicba.⁵⁰ Itt kaptunk 4 pajtást köztök gr. Saisé⁵¹ egy francia.
17. Értünk Bródba.⁵² Az ezredes nagyon jó szívvel volt érántunk.
19. Gradicskán⁵³ voltunk. A Száva partja kietlen, nagy árvizek miatt nagyon terméketlen lehet.
21. Sziszeken kikötöttünk. Este a vendéglőbe nagy dolog volt, a szobaleány megvert egy nympfát.⁵⁴
22. Petriniába⁵⁵ értünk. Az ezredes Rukovina⁵⁶ nagy jól mutatta magát érántunk.
23. Tavasi, Fromberg, Fornszek, Benedikti, Rác, March, Petit, Schwarz, Mitz és én elindultunk előre, mert a transport kétféle osztatott. Glinán voltunk, hol az ezredes bezárattott egy Padra.⁵⁷ Egy régi, nálunk volt fogoly tiszt oly szíves volt, hogy mi egy igen jó vacsorát, másnap ebédet kaptunk. Gr. Radeczki⁵⁸ ezredes nejjével meglátogatott.
24. Vergimostra⁵⁹ mentünk.
25. Vojnics⁶⁰ volt az állomás. Egy öreg vendéglősnél, volt Nádor huszár⁶¹ őrmesternél (84 éves). Fromberggel jót mulattunk,
26. Tavasi is eljött az öreghez reggelizni. Este Károlyvárosra értünk és ott egy vár alatt és beszállásolták a transzportot. Nagy eső esett, megáztunk.

50 Szávaszentdemeter (szerbül Сремска Митровица / Sremska Mitrovica, horvátul Srijemska Mitrovica, Mitrovica, németül Syrmisch Mitrowitz), az ókori Sirmium, város Szerbiában, a Vajdaságban, a Szerémségi körzetben.

51 Személyét nem sikerült azonosítani.

52 Bród, némely forrásban Szlavónbród (Nagyrev, horvátul: Slavonski Brod) Horvátország, Bród-Szávamente megye (Brodsko-posavska) székhelye.

53 Újgradiska (horvátul: Nova Gradiška) város és község Horvátországban, Bród-Szávamente megyében.

54 Örömlány.

55 Petrinya (horvátul: Petrinja, szerbül: Петриња) város és község Horvátországban, Sziszek-Monoszló megyében.

56 Feltehetőleg Hieron Rukavina von Widovgrad ezredes, a 11. határőrezred parancsnoka.

57 Padlás.

58 Theodor von Radetzky gróf, császári-királyi ezredes.

59 Vrginmost (1996 és 2012 között Gvozđ) falu Horvátországban, Sziszek-Monoszló megyében. Gvozđ község központi települése.

60 Vojnić falu és község Horvátországban, Károlyváros megyében.

61 12. huszárezred.

27. Dél tájba általadtak az új szállítóknak. Pisacsics és Plochkak⁶² nevű fő- és alhadnagyoknak, velek mentünk a serházba és ott ebédeltünk. Este nagy vacsora volt a városba, mely tartott 2 óráig, reggelig.

28. Elindultunk Károlyvárosból.

29–30. A Lujza-úton⁶³ egész egy nagy vendéglőig és postaházig mentünk, ott volt az állomás.

Novemb[er]. 1. Az állomás Möttlingen⁶⁴ Krainba⁶⁵ volt. Krain hegyes országútja meglehetősen. Többnyire nagy köd volt és azért vidékeit jól nem láthattam. Sokat harangoztak. Biliárd. „Zsivio Gozpodina”.⁶⁶

2. Neustädton keresztül még egy jó darabig vittek, nevét nem tudom.

3. Végre Laibachhoz⁶⁷ [érkeztünk] egy állomásra. Itt jól éltünk, mert vendéglőbe mulattunk. Mourir pour la Patrie.⁶⁸

4. Végre Laibachba érkeztünk.⁶⁹

A transzportházból a Csillagvizsgálóhoz címzett vendéglőbe szálltunk. A szép Marie és ismét Marie sok mulatságot szerzett nekünk. A postát nagyon szepegeve látogattam meg. Ruháim igen öszveszakadtak.

5. Nyugnap. Az éjjel háltam az első olasz divatú ágyban. Délig kósáaltam. Délután mentem gr. Hochenwartot⁷⁰ megkeresni. Hon⁷¹ nem lévén, nejével lehetett szerencsém. Nem ösmert meg, de azután nagyon szívesen látott.

A kis Emma még mindig szép vala. Rövid mulatás után hazamentem és búsultam, múlt és jelen, jelen és jövő vala fejemben. Este jártam a városban. Laibach szép város, hasonlít kicsiben Bécshez.

62 Az ő személyüket nem sikerült azonosítani.

63 A Lujza-út mintegy 134 km hosszú út volt, amely Károlyvárost kötötte össze Fiumével.

64 Metlika egy város Délkelet-Szlovéniában.

65 Krajna (szlovénül: Kranjska, horvátul: Kranjska, németül: Krain, friuli: Crag, régi olasz: Cragno, latinul: Carniola) egykori történelmi régió, területe ma többnyire a mai Szlovénia része.

66 „Éljenek az urak!” (horvát).

67 Ljubljana (németül: Laibach) ma Szlovénia.

68 A házáért mindhalálíg (francia).

69 Pontosabban magába a városba vonultak be, hiszen annak határához már az előző napon megérkeztek.

70 Az ő személyét nem sikerült azonosítani.

71 Otthon.

6. Elindultunk Görz⁷² fele, háltunk Felső-Laibachba. Albert jó kedvű lett, kiugrott az ablakon és ment szépet tenni a szomszédba. Jó kedvünk volt mindnyájunknak.

8. Semmi nevezetes. Gyalogoltunk, búsultam, hogy pénzem nincs s.a.t. 8-an voltunk az Adelsbergi barlangban.⁷³ Szébb az Aggtelekinél, mert nincs úgy kirabolva, de az Aggteleki nagyobbszerű.

9. Prevaldon⁷⁴ felmentünk Albert és Miklós⁷⁵ egy hegyre, és onnan láttuk az Adriai tengert. Korcsmárosné, de barna, Pszt! cinque million de diable⁷⁶, igen jól mulattunk. úgy látszik desperalunk.⁷⁷

10. Ismét egykedvűleg utazunk.

Elértük a híres Vippachi⁷⁸ Heidenschaft⁷⁹ völgyét, mely már az olasz éghajlat alatt volt, éreztük is a meleget.

10. Rostás Pál emlékszóbra.⁸⁰

11. Beértünk Görzbe és Alberttel beszállottam egy lakásra. Görzön sétálni mentünk és egy osztr[ák] tisztecske leszidott, mert nem köszöntöttük.

12. Ott mulattunk a postán, semmi se jött.

13. Elindultunk Udine fele. Állomásunk egy falu volt, ahol egy dombról igen szép kilátás volt. Egy falu, vagyis torony és a tenger is látszott. Este nagy vacsora.

14. Jókor felkelve Gradientskán keresztül értünk Udinébe. Ezúton volt bajom az arany felváltásért. Udine előtt megállva bevártuk a transportot. Udinébe kikérdezett az ezredes néhány szót (sic!) és szálltunk az Arany Létrához.

72 Gorizia (szlovénül Gorica, németül Görz, friuliul Gurize) egy kisváros Olaszországban. Gorizia megye székhelye.

73 Ma Postojna-barlang.

74 Hegycsúcs kilátóval.

75 Rác Miklós.

76 Ötmillió ördög.

77 Kétségbeesik, reményét veszti.

78 A Vipava (olaszul Vipacco, németül Wippach, latinul Frigidus) egy kisebb, főleg Szlovénia területén futó folyó, mely a San Lorenzo (1019 méter) hegyen ered, és Olaszország területén folyik bele Gorizia városa mellett az Isonzóba.

79 Ajdovščina (olaszul Aidussina, németül Haidenschaft) város és az azonos nevű község központja Szlovéniában, 18 km-re az olasz határtól

80 Rostás Pál az 5. huszárezred közvitéze, 1813. október 3-án néhány huszártástával önfeláldozóan harcolt a franciákkal. Az emlékműve 1845-ben készült el a mai Budanjében. (Szlovénia) (<https://www.kozterkep.hu/43546/rosta-pal-szobra>)

15. Szünnap. Este a Marseilles,⁸¹ jó vacsora volt. Jól aludtunk. Albertnek Colieját⁸² eladtuk 22 ft: Isten bocsássa meg bűneinket.

16. Elindultunk és Portenoneig⁸³ meg se álltunk.

Itt nagy baj volt este, mert egy v[o]lt] császár huszár kapitány⁸⁴ leitta magát, mi eltávoztunk egy kávéházba. Az öreg Tavassi igazi próféta volt.

17. Conegliano volt az állomás. Hideg volt, befűtöttünk a kandallóba. Egy magyar tábori pappal találkoztunk.

18. Kószáltunk. Itt hagyám nagyanyám emlékét. Bocsássa meg Isten bűneit a hibásnak.

Este voltunk gr. Mon[...]nál⁸⁵ és az ő kedves leányánál Giuseppinánál. E mulatság nevezetes volt. Angol, olasz, francia, deák,⁸⁶ magyar nyelv. Aztán a kedves szemek, jó bor és kávé. Ez este elfeledve nem lesz.

19. Mentünk búsulva gyalog.

20. Treviso alatt haltunk. Itt tudtuk meg, hogy mi Velencébe megyünk és beosztattunk a gr. (Michael) 37. seregre,⁸⁷ a régi br. Márjási⁸⁸ regimentbe. Inkább örültünk.

21. Mestre⁸⁹ alatt haltunk. Szállásom feletti kilátóhelyről láttam Velencét a tenger közepette.

22. Mentünk Velencébe hajón és erősen vitorláztunk. Bementünk a vasútvonallal egy irányba egy nagyobb rangú gondolán a Canale Grande egy részén és sok csavargás után kijöttünk a Riva Chiasonin a Márk terére,⁹⁰ a Palazzo Ducale⁹¹ mellett. Kevés várakozás után átadott a derék szállító parancsnokunk az ezrednek. Ezredesünk megnézett és a 10-ik századba beosztott. Itteni fogadtatásom jobb volt, mint gondoltam. Meg aznap felhúztam a kék szűk nadrágot és fehér farkot.⁹²

81 Francia himnusz.

82 Collier. Nyaklánc.

83 Pordenone település Olaszországban, Friuli-Venezia Giulia régióban, Pordenone megyében.

84 Az 1. huszárezred tisztje.

85 Olvasata bizonytalan.

86 Latin.

87 37. (Mihály nagyherceg) sorjáregred.

88 Máriássy.

89 Mestre Velence városnegyede.

90 Szent Márk tér.

91 Palazzo Ducale, Dózse palota.

92 Frakk. A császári-királyi sorjáregred jellegzetes ruhadarabja volt a fehér frakk.

Velencei életem egyszerű, még pénzt és tudósítást hazulról nem kaptam.
Életem, amennyire egy ily fogoly élhet, meglehetősen jó. Járok parancs írni.⁹³
Egészségem jó. Főhadnagyom igen szíves, valamint alhadnagyom is.

December 12-én jött az első tudakozódás utánam.
December 13. Megyek az alezredesem elébe.
Voltam, annyit tudok, mint előbb.

Febr[uár] 1. [1]850. Mentünk századommal Alberoni⁹⁴ várába, már mint tizedes. Pénzt, levelet kaptam, csak azt sajnálom, hogy ott[hon] nem lehetek.

93 A császári-királyi sorgyalogságnál elvileg század szinten vezetni kellett a kiadott parancsok gyűjteményét, a parancskönyvet.

94 Velence városnegyede.

